

DE ROL VAN DE EERDERE SCHOOL- LOOPBAAN BIJ DE OVERGANG NAAR HET SECUNDAIR ONDERWIJS

Dockx J., De Fraine B., & Stevens E.

DE ROL VAN DE EERDERE SCHOOL- LOOPBAAN BIJ DE OVERGANG NAAR HET SECUNDAIR ONDERWIJS

J. Dockx, B. De Fraine & E. Stevens

Promotor: B. De Fraine

Research paper SONO/2017.OL1.1/1

Gent, januari 2017

Het Steunpunt Onderwijsonderzoek is een samenwerkingsverband van UGent, KU Leuven, VUB, UA en ArteveldeHogeschool.

Gelieve naar deze publicatie te verwijzen als volgt:

Dockx, J., De Fraine, B., & Stevens, E. (2017). De rol van de eerdere schoolloopbaan bij de overgang naar het secundair onderwijs. Steunpunt Onderwijsonderzoek, Gent.

Voor meer informatie over deze publicatie
info@lisoproject.be

Deze publicatie kwam tot stand met de steun van de Vlaamse Gemeenschap, Ministerie voor Onderwijs en Vorming.

In deze publicatie wordt de mening van de auteur weergegeven en niet die van de Vlaamse overheid. De Vlaamse overheid is niet aansprakelijk voor het gebruik dat kan worden gemaakt van de opgenomen gegevens.

© 2017 STEUNPUNT ONDERWIJSONDERZOEK

p.a. Coördinatie Steunpunt Onderwijsonderzoek
UGent - Vakgroep Onderwijskunde
Henri Dunantlaan 2, BE 9000 Gent

Deze publicatie is ook beschikbaar via www.steunpuntSONO.be en www.lisoproject.be

Beleidssamenvatting

Leerlingen die in het secundair onderwijs starten, spendeerden doorgaans zes jaar in het lager onderwijs. Tijdens het lager onderwijs kunnen schoolloopbanen op verschillende manieren verlopen. Zo wordt Vlaanderen gekenmerkt door een hoog aantal zittenblijvers in het lager onderwijs, met 2.3% leerlingen die bleven zitten in het schooljaar 2013-2014. Bij de start van het secundair onderwijs heeft 21.2% van de Vlaamse leerlingen al vertraging opgelopen. Vlaanderen wordt bovendien gekenmerkt door een hoog aantal leerlingen in het buitengewoon onderwijs. Zo zaten 7.1% van de leerlingen in het schooljaar 2013-2014 in een school voor buitengewoon lager onderwijs. Ouders beslissen ook regelmatig om van school te veranderen wanneer een school niet meer aansluit bij de noden van hun kind. Aan de start van het secundair onderwijs zijn er dus grote verschillen in de eerdere schoolloopbanen van leerlingen.

Leerlingen die tijdens het lager onderwijs blijven zitten, van school veranderen en naar een school voor buitengewoon onderwijs gaan, hadden daarvoor al vaak lage schoolse prestaties. In meerdere studies werd vastgesteld dat zittenblijven en naar een BuLO-school gaan, zorgt voor minder leerwinst in het Vlaamse lager onderwijs bovenop de initieel lage prestaties. Over schoolverandering is er tot nu toe geen onderzoek in Vlaanderen. Er is hierover wel in beperkte mate onderzoek gebeurd in Nederland en veel onderzoek in de Verenigde Staten. Deze studies over de effecten van schoolverandering tonen een gelijkaardig patroon als de effecten van zittenblijven en buitengewoon onderwijs.

Er is daarentegen weinig geweten over de prestaties in het secundair onderwijs van leerlingen die tijdens het lager onderwijs afwijkende schoolloopbanen hebben. Dit terwijl literatuur er op wijst dat leerlingen die eerder onsuccesvol omgaan met de uitdagingen van het onderwijs, ook later een hogere kans hebben om onsuccesvol om te gaan met nieuwe uitdagingen. De overgang naar het secundair onderwijs beschouwen we als zo'n uitdaging. Het voornaamste doel van deze studie is dan ook nagaan wat de prestaties zijn van leerlingen met afwijkende schoolloopbanen in het lager onderwijs net na de overgang naar het secundair onderwijs. We stellen daarbij de volgende specifieke onderzoeksvragen:

- 1) Wat is de relatie tussen zittenblijven, van school veranderen of naar het BLO gaan in het lager onderwijs enerzijds en schoolse prestaties bij de start van het secundair onderwijs anderzijds?
- 2) Wat is de relatie tussen zittenblijven, van school veranderen of naar het BLO gaan in het lager onderwijs enerzijds en leerwinst in het secundair onderwijs anderzijds?

Voor dit onderzoek gebruiken we de gegevens van het onderzoek 'Loopbanen in het Secundair Onderwijs' (LiSO-project). De substeekproef bestaat uit 5019 leerlingen die in september 2013 in het eerste leerjaar A in 43 Vlaamse scholen zaten. Deze leerlingen werden opgevolgd tot mei 2015. Voor de eerste onderzoeksvraag kijken we naar de startprestaties voor wiskunde, Nederlands begrijpend lezen en Frans begrijpend lezen. Toetsen voor deze vaardigheden werden afgenomen in september 2013 toen de leerlingen startten in het secundair onderwijs. Voor de tweede

onderzoeksvraag gebruiken we multiniveau latente groeicurve modellen. De latente groeicurve beschrijft daarbij de leergroei in wiskunde. De wiskundevaardigheid werd drie keer gemeten aan de start van het secundair onderwijs: in september 2013, op het einde van het eerste jaar secundair onderwijs in mei 2014 en op het einde van het tweede jaar secundair onderwijs in mei 2015. We voeren zowel analyses uit waarbij we niet controleren voor SES en geslacht en analyses waarbij we niet controleren voor geslacht.

Voor de eerste onderzoeksvraag tonen de resultaten dat leerlingen die in het lager onderwijs schoolveranderaar, zittenblijver of BuLO-leerling waren lagere aanvangsprestaties hebben dan hun klasgenoten. Dit effect is echter groter voor zittenblijvers en BLO-leerlingen dan voor schoolveranderaars. De verschillen zijn ook groter voor wiskunde, dan voor Nederlands en Frans. Bovendien tonen de resultaten een effect van groepssamenstelling. Zo hebben scholen en klassen die gekenmerkt worden door een hogere proportie zittenblijvers en BLO-leerlingen gemiddeld lagere aanvangsprestaties. Voor BLO-leerlingen moeten we echter voorzichtig zijn met interpretatie, aangezien er maar 40 BLO-leerlingen tot de steekproef behoren. De effecten blijven significant na controle voor SES en geslacht. Enkel het aantal schoolveranderaars op klas- en schoolniveau heeft geen significant effect.

Voor de tweede onderzoeksvraag tonen de resultaten dat de schoolloopbaan kenmerken soms samenhangen met een lagere leerwinst in het SO, zelfs na controle voor SES en geslacht. Zo maken zittenblijvers minder leerwinst dan hun medeleerlingen op school, maar is er geen effect van de proportie zittenblijvers op de gemiddelde leerwinst van scholen. Scholen die gekenmerkt worden door een hoge proportie BuLO-leerlingen maken gemiddeld minder leerwinst. Dit vastgestelde verband is echter gebaseerd op een klein aantal BuLO-leerlingen. Voor schoolveranderaars worden enkel niet-significante of verwaarloosbare effecten gevonden. Helaas kunnen we in deze studie niet onderscheiden wat de verschillende redenen zijn van schoolverandering, wat volgens Amerikaanse literatuur een grote rol kan spelen.

We adviseren daarom dat er in het secundair onderwijs voldoende aandacht is voor leerlingen die al bleven zitten of BuLO-leerling waren in het lager onderwijs. Aansluitend adviseren we dat er voldoende aandacht is voor scholen waar veel leerlingen met moeilijke eerdere schoolloopbaan instromen. Deze leerlingen en scholen worden immers meer gekenmerkt door lage prestaties dan andere leerlingen en scholen. Deze lage prestaties gelden zowel bij aanvang als bij leergroei tijdens de eerste graad van het secundair onderwijs. De belangrijkste conclusie van dit onderzoek is dan ook dat de schoolloopbaan in het lager onderwijs lange termijn gevolgen hebben. Belangrijke loopbaanbeslissingen bij jonge kinderen verdienen dus alle aandacht.